

15,-

Hva vi mener om:

Ungdom i arbeid



FAGORGANISER DERE!

RØD★UNGDOM

FORORD

Visste du at lønnsutviklinga for ungdom har gått nedover de siste åra? Eller at 44% av unge jenter med jobb føler seg nedfor på grunn av arbeidsplassen sin? Det visste ikke vi heller da vi begynte å jobbe med dette heftet. Det er laga lite materiale om ungdoms arbeidsforhold. Innimellom dukker det opp litt i aviser eller

rapporter, men det er få som har gjort noe mer ut av det. Rød Ungdom ønska å finne ut mer om ungdoms arbeidssituasjon, og laga et hefte om det. Det viktigste for oss er å si noe om hvorfor ungdom får stadig dårligere arbeidssituasjon. Her er det få andre som har kommet med gode og helhetlige forklaringer. Iallefall som er retta mot ungdom sjøl. Vi håper at du får mye ut av heftet, og ikke minst at du kan bruke det til å bedre forholdene på din arbeidsplass.

Norge i 1997:

- * Ungdom har en negativ lønnsutvikling.
- * Stadig flere ungdom blir lavtlønte.
- * Ungdom har ofte verre arbeidsmiljø enn voksne.
- * 20% av ungdommen har belastende arbeidsstillinger. Dette er det dobbelte av gjennomsnittet.
- * Arbeidsløsheten blant ungdom er høy, og ungdom er mest utsatt for arbeidsløshet.
- * Ungdom har minst frihet på arbeidsplassen.
- * Ungdom jobber mest overtid.
- * Ungdom har mest kveldsarbeid.
- * Ungdom har flest deltidsjobber.
- * Ungdom jobber mest vikariater.
- * Antallet ungdom i fast arbeid går tilbake.
- * Stein Erik Hagen, største aksjonær i Hakon-Gruppen (Rimi, ICA, Maxi m.fl.), har en inntekt på 71 millioner.

Innledning

Ungdom flest går på skole eller studerer. Men det er også vanlig at ungdom jobber ved siden av skolen. Dårlig økonomi, kjedelig skole eller frykt for studielån gjør at mange av oss jobber ved siden av. Enten på kveldstid, i helgene eller i feriene. Sjøl om arbeidslivet kan virke som en fjern framtid når man sitter på skolen eller lesesalen, er den nærmere enn man tror. Du skal ut i det, og det preger hverdagen både hvis du jobber eller bare går på skole. Utdanninga er jo nettopp til for at du seinere skal ut å jobbe.

Det er for mange et naturlig

valg å ta utdanning. Men ikke for alle. Det er færre ungdom mellom 16 og 25 i arbeid idag enn for 15 år sia. Dette er ikke fordi vi har valgt det sjøl, det er noen andre som har valgt det for oss. Og vi taper. Arbeidsløsheten har skjøvet ungdom ut av arbeidet, og ofte inn på skolen. Vi i Rød Ungdom mener at verken arbeidslivet eller arbeidsløsheten ikke er styrt av tilfeldigheter.

Hvordan du har det på arbeidsplassen din er viktig. Det er der du skal bruke en viktig del av dagen din. For mange er arbeid bare et nødvendig onde for å tjene penger, det viktigste på jobben er å spise matpakka og bli ferdig. Men det skal ikke være nødvendig å mistrives hver dag, store deler av dagen. Arbeid bør være moro og utviklende, man skal få brukt både hender og hode. Men i praksis er det ofte motsatt. Arbeidsvilkår og lønn er derfor ikke bare viktig, det er helt grunnleggende for at du skal ha det bra, og for at samfunnet som helhet skal fungere.

De såkalte arbeidsgiverne er i virkeligheten arbeidskjøpere. Når de kjøper arbeidskraft bestemmer de lønna, arbeidstida, miljøet og mye annet. De bestemmer også hvem de ikke vil kjøpe; hvem som blir arbeidsløse. Dette skal vi ta for oss litt grundigere underveis. Men først skal vi ta for oss hvor ungdom jobber, hva de gjør og andre sider ved ungdoms arbeidssituasjon. Vi vil forklare hvorfor det er sånn, og hva det betyr.

I regjeringas velferdsmelding har vi funnet at i det rike Norge, tross moderne industriøkonomi og stor of-

fentlige sektor, er det over 100.000 mennesker som går arbeidsløse, 166.000 mennesker som er sosialhjelpsmottakere og 232.000 som er uførepensjonister. I tillegg kommer attføringsklienter eller enslige forsørgerer med stønad. Tilsammen utgjør disse gruppene tilsvarende 20% av den voksne befolkninga. De er på forskjellig vis de utstøtte fra arbeidsmarkedet. Det er før en ser bort fra folk som utdanner seg eller de som har pensjonert seg, d.v.s. de som enten forbereder seg til arbeidslivet eller de som har trukket seg fra arbeidslivet. Det betyr at det er mange som ikke er i arbeid, men som kanskje vil eller burde vært det.

Ungdoms arbeidssituasjon

Kan man si noe generelt om ungdoms arbeidssituasjon?

Ja. I løpet av de siste 15 åra har det vært en sterk nedgang i antallet yrkesaktive unge. Det betyr at færre unge har fast heltidsjobb nå enn før. Vi går på skole eller er arbeidsledige istedet. Samtidig har den samla arbeidstida for unge i jobb gått ned. Vi jobber kortere arbeidsdager enn tidligere, dvs mer deltidarbeid.

Lønnsutviklinga for unge har stoppa opp, og for aldersgruppa under 25 år har den gått tilbake. Et spesielt viktig kjennetegn er at unge i arbeid etterhvert har samla seg i visse deler av arbeidsmarkedet, spesielt i butikker og serviceyrker. Ungdom har nå en mer ustabil jobbsituasjon. Vi skifter

mellom jobber, har jobber bare i perioder, og som regel har vi deltidsjobber mellom perioder av arbeidsløshet eller studier. Hvorfor er det blitt sånn og hvem er det som tjener på det? Det er iallefall ikke vi.

Av 16- til 19åringer i arbeid:
 *jobber 22% i detaljhandel.
 *jobber 10% i hotell- og restaurantvirksomhet.
 *jobber 8% i helse- og sosialtjenester.

Ungdom har en mindre yrkesspredning enn voksne. I løpet av siste åra har unge hopa seg opp i en del av arbeidsmarkedet. Dette er i såkalte serviceyrker, det vil si yrker utenfor den egentlige produksjonen av mat og ting i samfunnet. Det betyr at de er mer sårbare for svingninger i økonomien; om folk har råd til å handle mye, gå på restaurant osv. Det er derfor sårbare yrker på lengre sikt.

BUTIKKER

Hvem pleier å sitte i kassa i nærbutikken du handler i? Som regel ei på din egen alder.

Butikkjobber, hotell og restaurantjobber har blitt løsninga for mange unge med dårlig råd. I 1992 var ca. 34% av arbeidende 16-19 åringer og 25% av arbeidende 20-24 åringer i disse yrkene. Butikkene har fått stadig lengre åpningstider, og det er ungdom som har fyllt opp timene etter normal arbeidstid. Fordi det er arbeid i tillegg

til studier godtar de lavere lønn, og uten egen familie har de tid til jobb på kveldstid. Butikkeierene selv sier at de mener ungdom passer best i disse yrkene.

Det er nå flere folk på jobb kveldstid enn på dagtid i butikkene. Det er da butikkene har størst pågang. Disse tunge kvelds- og helgetimene er det unge som tar. Voksne heltidsansatte jobber vanligvis normalarbeidsdag (dvs. en eller annen gang mellom 7 og 17). 28% av medlemmene til Handel og Kontor som er under 30 år, jobber bare utenom vanlig arbeidstid. Trolig er det mange flere blant de uorganiserte butikkarbeiderne. Ikke minst handels- og hotell-/restaurantbransjen er kjennetegnet av altfor få fagorganiserte som jobber for en kollektiv tariffavtale.

Hotell og restaurant

Hotell- og restaurantfagene er en annen sektor som særlig har sugd opp ungdom. Disse yrkene kjennetegnes av mye kvelds- og nattarbeid. Hoteller og restauranter brukes jo vanligvis utenom vanlig arbeidstid. En ting er at dette er yrker ungdom ofte liker, men det er mange av arbeidsplassene som utnytter dette grovt. Billig og lydig ungdomsarbeidskraft blir nærmest en forutsetning for mange utesteder og nattåpent.

MCDONALDS OG BURGERPROLETARIET

I USA har en spesiell type lavtlønnte

og dårlige jobber fått navnet McJobs etter denne burgergiganten; Det såkalte burgerproletariatet. McDonalds har ikke bare tatt med seg hamburgere og kjappmatkultur til Norge. De har også tatt med seg arbeidsforholdene, om enn i noe mildere form. McDonalds i Norge er organisert gjennom såkalt fransjise-ordning. Hver enkelt restaurant har egen eier, men "leier" logo og kjøper utstyr og mat fra McDonalds. De ansatte er derfor ansatt på hver enkelt restaurant, som selv bestemmer arbeidstid og lønn. De ulike McDonalds sjappene har nærmest vært allergiske mot å inngå felles tariffavtaler. Tariffesta lønn er noe man har krav på hvis minst halvparten av alle ansatte er fagorganisert, og krever tariffavtale. Tariffesta lønn er som regel også høyere lønn, fordi den nettopp er forhandla fram.

Bråket med McDonalds begynte i 1993 da Hotell- og Restaurantarbeiderforbund (HRAF) krevde tariffavtale for 12 McDonaldsansatte. McDonalds svarte med å varsle oppsigelse for alle sine ansatte som var fagorganiserte i HRAF. Oppsigelsene ble trukket tilbake etter press fra HRAF og de ansatte fikk noe bedre avtaler. Men avtalene skulle ikke bli så mye verdt. De ansatte fikk 40% nattarbeidstillegg, men samtidig nedsatt arbeidstid for at ansatte ikke skulle tjene mer enn før. Etter mye bråk rundt tariffavtaler har det nå blitt enklere å få tariffavtale, men like vanskelig å få bedre arbeidsforhold, arbeidstid osv. HRAF har hatt saker ved nesten alle

McDonaldssjappene i landet. Og problemene må pga franchiseordningen løses på hver enkelt restaurant, ikke overfor de egentlige eierne. De ansatte står svake når de ikke kan sloss mot en felles arbeidsgiver, men må sloss mot like eller liknende problemer på hver enkelt arbeidsplass. HRAF har nå inngått tariffavtaler ved ca 10 av de 34 McDonalds restaurantene i Norge.

Arbeidskontoret på feil side

Typisk for McDonalds er at de ansetter unge folk. De aller fleste er mellom 16 og 30 år. Våren 1997 blei det ny storm rundt McDonalds. Kjeden har en stor satsningsplan for de neste åra, og skal utvide med 70 restauranter før år 2000! De trenger da 4000 nye ansatte, mot idag 1500 ansatte på 34 restauranter. Til dette har de fått arbeidsdirektoratet til å finne ansatte blant de arbeidsløse. Hvis arbeidsformidlingen finner en jobb, er de registrerte arbeidsløse nødt til å ta jobben. Hvis ikke mister de dagpengene. Arbeidsformidlingen kan da tvinge folk til å jobbe for McDonalds. Samtidig må de vurdere folk på McDonalds vegne. McDonalds stiller krav om utseende, dvs sminke, hår, skjegg osv. for de ansatte, og arbeidsformidlingen er nødt til å sile folk etter McDonalds prinsipper. Staten blir da med på å øke fortjenesten på noen av de mest fagforeningsfiendtlige arbeidsplassene i Norge!!

Hvorfor angriper vi McDonalds?

Det finnes mange arbeidsplasser med

langt dårligere arbeidsforhold enn McDonalds. Men McDonalds er et stort selskap, ikke minst i utlandet. Hva de gjør betyr mye for arbeidsplasser andre steder. Og som mange andre multinasjonale selskap har de fagforeningsknusing som en bevisst internasjonal politikk. Det er viktig å sette fokus på dem, nettopp fordi de har så stor oppmerksomhet i utgangspunktet. Kampanjene mot McDonalds i flere land retter seg ikke mot de som jobber der, men mot eierne. Og i denne kampen er det viktig å åpne øya på alle som spiser der, og som dermed holder utviklinga igang.

Deltidsarbeid

Ungdom jobber stadig mer deltidsarbeid. Den gjennomsnittlige arbeidstida per uke går ned, og andelen av unge som har deltidsarbeid går opp. Stadig fler tar som vi har sett jobb ved siden av utdanning. I 1992 var halvparten av arbeidende 16 til 19-åringer i utdanning. Det er mange arbeidsgivere som spekulerer i flere deltidsstillinger. For eksempel har butikkene behov for deltidsarbeidere under kveldsrusket, og skolene har med den nye lovfesta skolefritidsordningen (SFO) behov for folk etter skoletid dvs. fra 12 til 17. Mange andre yrker har gått over til flere deltidsarbeidere istedetfor få heltidsarbeidere. En deltidsstilling kan brukes på den tida av dagen når det er mest travelt. Dessuten jobber deltidsarbeideren mer intensivt de få timene hun jobber, enn en fulltidsarbeider med hel arbeidsdag.

Kvinner jobber mest deltids-

I EU-landa er nå i gjennomsnitt 16% av de ansatte i deltidstillinger. 5% menn jobber deltid, mens 30% av kvinnene gjør det! Den gjennomsnittlige arbeidsuka for kvinner i Norge er 29.5 timer!

Ofte blir dette forklart med at kvinner skal passe unger i tillegg til jobb. Dette sier lite om den egentlige grunnen. Årsaken er at kvinner i utgangspunktet har vært flest i butikk- og omsorgsjobber; arbeidsplasser som nå blir gjort om til deltidarbeid. Dette er i tillegg lavstatusyrker, som menn holder seg unna. Det er nå bevist at også menn har familie og at også de kan passe barn. Deltidsstillingene opprettes nå for å tilfredsstille arbeidsgivernes behov for fleksibilitet. Og som vanlig er det kvinner, og nå ungdom, som brukes til å innføre ordninger til arbeidsgivernes beste.

I tillegg til å jobbe mest deltid, jobber vi mest overtid. Ungdom har ofte større mulighet til å jobbe mye, og vi stiller ofte ikke så store krav. Dette er verre enn om man er eldre, har unger og familie. Overtidsarbeid kan kanskje være greit en gang i mellom. Men dette er nok en variant av at ungdom utnyttes for vår fleksibilitet og usikre arbeidssituasjon. Overtidsarbeid er først og fremst en overbelastning for kropp og hode, og et arbeid som kunne vært delt med en arbeidsløs.

Fakta for 1996:

*256.000 folk jobber i vikariater, dvs.

13% av alle i arbeid.

*Kommunene har 100.000 ansatte vikarer, det er 20% av alle de ansatte i kommunen.

*De fleste vikarer ønsker fast ansettelse, men får det ikke.

*40% av unge jobber i vikariater eller kortidsjobber på ett år eller mindre (mot 10% for de eldre).

Vikariater

I løpet av 80-tallet økte antall korttidsjobber for unge. Korttidsjobber er vikariater og sesongjobber. Det er svært få som går over i fast jobb etter fullført utdanning. Vår jobbsituasjon er: kortvarige jobber, (sommerjobber og sesongjobber), oftere jobbskifter og mange jobbskifter.

Arbeidsgivere må ansette folk i fast stilling hvis de ikke er vikar for en enkelt sjukmeldt/permitert ansatt. Dette blei vedtatt som en del av Arbeidsmiljøloven (paragraf 58) i 1995. Mange arbeidsgivere omgår dette daglig. Vikariater blir stadig mer brukt også der det ikke er sjukdom eller permisjon, og dette er ulovlig!

For folk i utdanning er det ofte fint å kunne ta sommerjobber eller sesongjobber. Et arbeidsforhold som ikke er fast og langvarig kan også gi større frihet til å gjøre andre ting. Slik tenker mange av oss. Det er allikevel ikke våre behov som har skapt disse jobbene. Arbeidsgiverne sikrer seg mot svingninger i økonomien ved å ansette folk på korte eller midlertidige stillinger. De kan da si oss opp ved nedgang eller kriser, uten å ha ansvar for sine tidligere ansatte. Ved fast an-

settelse er det ikke like enkelt for arbeidsgiveren å si opp folk. Det er altså en praksis som gir større trygghet til arbeidsgiveren og mindre for de ansatte; en ansvarsfraskrivelse.

Vikariater og midlertidig ansettelsesforhold er derfor først og fremst arbeidsgivernes redskap til å tjene mer penger. Arbeiderne taper i lengden. I tillegg kan det være vanskelig eller virke unyttig å drive lønnskamp eller å sloss for bedre arbeidskår når du er korttidsansatt. For ungdom blir det stadig verre å skaffe seg fast arbeid, og mange får sitt første arbeid gjennom vikarbyråene. Vikarbyråene har dobla antall registrerte på det siste året.

Arbeidsmiljø

De undersøkelsene som er gjort viser at arbeidsmiljøet til ungdom ikke er spesielt bra. Vi har et betydelig mer utsatt arbeidsmiljø enn eldre sysselsatte.

*40% jobber i risikofylt miljø eller i dårlige lokaler.

*33% har forurensa miljø på arbeidsplassen.

*75% har arbeide som er tungt eller belastende for kroppen.

*20% av arbeidstakere under 25 har belastende arbeidsstillinger, det dobbelte av vanlig.

Dette er dessuten i endring, det var bedre før! Arbeidsbelastningen er størst i industri, bygg og anlegg. Også butikk- og reingjøringsjobber har tungt arbeid i form av belastende ar-

beidsstillinger eller gjentatte bevegelser. Arbeidsmiljøet henger naturligvis også sammen med de andre arbeidsforholda. I varehandelen så vi at ungdom jobber under handlerushene i helgene og på kveldene, de har dermed også større press og belastning. Ca. 2/3 av handelen foregår etter klokka 16.00. Faren for vold/ran/tjueri er også størst på kveld og helg da unge er overrepresentert på jobb. Ungdom blir også satt til arbeid ved farlige maskiner uten skikkelig opplæring, eller må ta "drittjobbene" med f.eks. reingjøring uten ulempetillegg for støy.

Lønn

Unge tjener mindre enn eldre. De fleste regner dette som naturlig, siden de ikke har familie å forsørge. Virkeligheten er at de unge tjener dårlig, og at utviklinga går mot verre. Og dette er på ingen måte naturlig. Aldersgruppa under 25 er den eneste hvor inntektene har blitt redusert de siste åra. Vanligvis stiger lønningene litt hvert år i takt med inflasjonen. Andelen unge menn som var lavtlønna har steget fra 47% i 1980 til 60% i 1991. Årsaken til at unge menn går så mye ned i lønn, er at de har gått over i deltidsarbeide og tradisjonelt kvinnearbeid. Jenter har i utgangspunktet lavere gjennomsnittslønn. Dette er i seg sjøl hårreisende, og viser hvor skrudd arbeidsmarkedet egentlig er. På grunn av tradisjonelle kjønnsmotsetninger blir halvparten av befolkninga (kvinner) lønna lavere enn den andre halvparten (menn).

Flere av oss er arbeidsløse og

i utdanning, noe som lager et sterkt press på lønningene. Det er lett å finne ungdom som godtar lav lønn, og det blir vanskelig å kreve lønnsøkning. Flere er som nevnt gått over til deltidsarbeid, og i deltidsarbeid er lønna under enda sterkere press fra økonomiske svingninger. I mange av deltidsyrkene og vikariatene er det ofte at man ikke får utbetalt sjukepenger. Et eksempel til er at i mange butikker er dessuten ekstrahjelpene selv ansvarlig for å skaffe vikar når de er syke. Det er derfor både overgang til deltidsyrker og arbeidsløsheten som lager negativ lønnsutvikling for de unge.

Franchise-ordninger øker innen butikk- og restaurantkjeder. Ordningen gjør ofte lønnsavtalene til individuelle avtaler hvor den ansatte alltid vil være den svake. Hver arbeidsplass og hver enkelt ansatt må kjempe fram egne avtaler om lønns- og arbeidsvilkår. Dette skjer på alle mindre butikker og restauranter. Men forskjellen mellom en franchise-ordning og en vanlig restaurant, er at arbeidsgiverne fortsatt står sammen, mens arbeiderne blir splitta. De ansatte mister den store styrken i kollektive lønnsavtaler forhandla fram av fagforeningene. En individuell kamp for egen lønn er nesten håpløs: er du ikke fornøyd med lønna, har sjefen 10 andre uttafor døra som heller vil ha jobben. Som vanlig står ungdom svakest. De har ingen lang erfaring som gjør dem ettertrakta, og er som regel uvant med lønnsforhandlinger eller med arbeidslivet generelt. Vi blir ett lett bytte for arbeidsgiverne. Dette er en av

mange gode grunner for at ungdom må fagorganisere seg!

Arbeidsløshet og trygd

ARBEIDSLØSHET

I 1997 er det over 100 000 arbeidsløse i Norge. Tallene går litt opp og ned, og i det siste året har de sunket svakt. Allikevel har media og myndigheter nå godtatt ca. 100 000 arbeidsløse som et normalt antall. Men for bare 15 år sia ville dette vært utenkelig, da var tallet omtrent halvparten av idag.

UBRUKELIG UNGDOM?

Av de over 100.000 arbeidsløse utgjør 16-19-åringene hele 14,6% og 20-24-åringene hele 20%. Tilsammen 34% av de arbeidsløse er dermed ungdommer. De fleste ungdommer er enten elever eller studenter, men når de først er kommet utafør skolen er det en barsk virkelighet som møter dem. Ungdomsarbeidsløsheten er stor i Norge. Vi utgjør en voksende andel av de arbeidsledige og utstøtte. Med andre ord vil mange ungdommer som i dag ønsker seg ut i arbeidslivet i stedet oppleve det slik at det ikke er bruk for dem! Vår arbeidskraft blir ofte etterspurt og alternativene er enten å melde seg arbeidsløs eller å gå på sosialhjelp. Mange har ikke rukket å opparbeide rettigheter fra folketrygden, og har da ikke krav på arbeidsledighets-trygd. Enten må mange unge gå på sosialen, eller prøve å overleve på familie og småjobber. Mange velger det siste, så lenge sosialen blir sett på som

en slags siste utvei for samfunnets tapere.

HVEM SIN FEIL?

Avisene og myndighetene beskriver ofte arbeidsløsheten som et merkelig fenomen som plutselig bare dukker opp, og som forsvinner igjen når det blir bedre tider. Enkelte arbeidsgivere er allikevel litt ærligere og innrømmer at de trenger arbeidsløshet. Det er dette som er virkeligheten.

Arbeidsløshet lønner seg for arbeidsgiverne. For det første er det ingen grunn til for dem å ansette flere enn de trenger. For det andre gir arbeidsløsheten et stort antall personer å velge mellom når de skal ansette folk. Og til slutt gjør arbeidsløsheten at de kan presse lønna ned og effektiviteten opp. Arbeidsløsheten er derfor verken et uhell eller et forbigående og uforklarlig fenomen. Den er kommet for å bli så lenge arbeidsgiverne har kontroll over arbeidsmarkedet.

ARBEIDSLINJA ELLER "DET ER DIN EGEN SKYLD"

Utover 90-tallet har Arbeiderpartiet fått gjennomslag for et nytt moteord: "arbeidslinja". Arbeidslinja skal "aktivere" de arbeidsløse og trygdete, og motivere dem til å ta "ansvar for eget liv". Det betyr å komme seg ut i arbeid. Resultatet er at det nå er blitt langt vanskeligere å få økonomisk (uføretrygd, attføring, overgangsstønad og dagpengehjelp) når du er i presede situasjoner. Ordningene i seg selv blir også generelt dårligere. Det er nå

bare mulig å få trygd i 156 uker istedet for 186 som det var tidligere. Kompensasjonsgraden ved arbeidsløshet er satt ned til 65% av tidligere inntekt, mens det før var på 90%.

Samtidig som det har blitt vanskeligere å få trygd og støtte har det også blitt økt press på selve rettighetstenkningen. Grunnlaget for den norske såkalte velferdsstaten har vært prinsippet om at folk har rett til støtte. Nå ser denne retten ut til å vike for mer bruk av skjønn. Den selvfølgelige retten til støtte blir nå stadig oftere vurdert av myndighetene. Resultatet er for mange en ydmykende granskning av privatliv og privatøkonomi, for å se om du har behov for støtte. Arbeidsløse og mennesker med problemer blir mistenkeliggjort og kalt snyltere. I kontrast til dette blir kapitalister som suger ut penger av folk og av landet kalt "verdskapere". Dette er å snu ting på hodet. Svaret må være: krev arbeid for tariffønn, ikke arbeid for trygd!

ARBEIDSLØS = FREDLØS

De aller fleste arbeidsløse, og særlig de langtidsløse, lever allerede et liv i konstant økonomisk krise. Levekårsundersøkelsen fra 1991 (Statistisk Sentralbyrå) viste at hele 48 % av langtidsledige menn sier de ikke klarer å betale en uforutsett regning på kr. 2000. Tilsvarende tall for resten av befolkningen er 13%. Skulle dette virkelig være en tilstand som folk frivillig velger fordi de dermed kan leve fett på skattyternes penger? Nei. Den samme undersøkelsen viste da også at

93% av de langtidsledige som ble spurt mente det var "svært viktig" å ha arbeid. 90% svarte i tillegg at de ville arbeide også selv om de "vant en stor sum penger".

Det er ikke mye å hente på å være arbeidsløs. Du har krav på erstatning for tapt arbeidfortjeneste. Men kompensasjonsgraden (det du får i forhold til tidligere lønn) er i Norge bare 65%, mot tidligere 90%. I juni 1996 fikk RVs forslag om å heve denne graden til det danske nivået bare Erling Folkvords ene stemme i Stortinget.

Vilkårene er rå, og for å ha rett til utbetaling av dagpenger, må søkeren stå fullstendig til rådighet for arbeidsgiverne. Søkeren må være villig til på kort varsel å flytte hvor som helst i hele landet og ta hva arbeid som helst uansett om man f.eks. er faglært eller utdannet som noe annet. Hvis du har barn har du 48 timer til å skaffe barnevakt! Og dette er ditt ansvar. (Tenk etter sjøl om du ville klart dette for en lengre periode...) Som en fredløs skal du kunne jages over alt i landet der kapitalen trenger deg.

Utdrag fra "Søknad om dagpenger ved arbeidsledighet":

For å ha rett til dagpenger, må du registrere deg som arbeidssøker ved arbeidskontoret (blankett pb-1618), søke arbeid og raskt kunne tiltre ethvert arbeid som du er fysisk eller psykisk skikket til å ta. Du må som hovedregel være villig til å ta arbeid uavhengig av om det er på heltid eller deltid og i et annet yrke enn det du tidligere har hatt. Du må dessuten godta hele landet som arbeidsmarked, slik at du om nødvendig må være villig

til å flytte til et annet oppholdssted. Arbeidsmarkedsetaten kan på visse vilkår yte tilskudd til flyttingen.

Har du særlige grunner som begrenser muligheten til å ta heltidsarbeid eller å ta arbeid utenfor bostedsdistriktet, må du grunngi dette skriftlig. Helsemessige grunner må bekreftes med legeattest. Har du behov for tilsyn med barn, må dette kunne skaffes på to dager.

NB Dersom hensyn knyttet til alder, helse eller omsorgsansvar tilsier det, kreves det ikke at du skal ta arbeid utenfor bostedsdistriktet. Det er tilstrekkelig at du er villig og i stand til å ta arbeid innenfor en times reisevei mellom hjem og arbeidssted. Du kan også reservere deg mot kvelds-, natt- helg- og skiftarbeid og det å ta arbeid på heltid. (sitert fra litt lenger ned på siden, gjelder "lokale og deltidsarbeidssøkere")

“AKTIVISERING” ELLER TVANGS-ARBEID?

I Danmark har arbeidslinja allerede fått kallenavnet "tvangsarbeid". Med arbeidsmarkedsreformen i 1994 ble det lovfestet at alle som vil ha tilgang på offentlig stønad skal i arbeid gjennom "aktivering". I Norge kalles dette "arbeid for trygd". De "aktiverte" ungdommene har ikke rettighetene som gjelder for folk i vanlig arbeid, som retten til tre ukers ferie eller opparbeiding av pensjonsrettigheter. I tillegg er det blitt innført en ordning med "skånejobber" på spesielle vilkår som er spesielt øremerket f.eks. handikappede, førtidspensjonister, trygdete og de arbeidsløse på aktivering. Andre til-

svarende ordninger går under navn som "puljejobber" eller "det tredje arbeidsmarkedet". Kort sagt er poenget at staten går inn og betaler bedriftene en bestemt del av lønnen, mens arbeidsgiveren sørger for resten. Men hvorfor skulle da bedriftene opprette vanlige fulltidsjobber, når de på denne måten kan få statstilskudd til arbeidskraft uten vanlige rettigheter. Dermed er det stor fare for at "arbeidslinja" i praksis vil være en brekkstang for generelt dårligere vilkår for alle arbeidende. De "aktiverte" arbeiderne er i virkeligheten en statsorganisert lønnsstrykkerarme av uorganisert og billig arbeidskraft. De står til full rådighet for kapitalistene, og mangler et skikkelig vern. I Norge har praksisplasse- ne for unge arbeidsløse noe av den samme funksjonen.

SOSIALHJELP

Det er ofte slik at vanskelig økonomi, misbruk av alkohol og oppløste familier m.m. har en tendens til å hope seg opp og forsterke hverandre. Mange med slike problemer må søke om sosialhjelp. En sjettedel av sosialhjelpsklienter har vært innom barnevernet. Mange utvikler dårlig helse, og så mye som en tredjedel av klientene lider av psykiske plager (som angst og depresjoner) på linje med psykiatriske langtidspasienter. I mange tilfeller kan det selvfølgelig være vanskelig å avgjøre om det opprinnelig begynte med mobbingen på skolen (4 av 10 sosialklienter har vært utsatt for mobbing), ble værre p.g.a. en omgangskrets med "atferdsvansker" eller om det i siste

ende var utstøtingen fra arbeidslivet som gjorde utslaget.

OND SIRKEL

Poenget er uansett at det fins en voksende gruppe mennesker som på et tidspunkt er kommet inn i en ond sirkel, der mange til slutt er blitt kjørt ut på et sidespor. Sosialhjelpsmottakerne er den gruppen i Norge som har absolutt færrest penger å rutte med, med en gjennomsnittlig bruttoinntekt (før skatt) på kr. 70.000. I en by som Bergen ligger sosialhjelpsatsene på et nivå rundt 60-70% av minstepensjonen for eldre, og de har stått stille siden 1987. Det er grunn til å tro at situasjonen er tilsvarende for andre plasser i landet. Noe over halvparten av klientene har inntekt under den offisielle fattigdomsgrensen. Det er de som er taperne i det ellers høyt utviklete, kapitalistiske Norge.

PÅ SIDEN AV ARBEIDSMARKEDET

Gruppen som betyr noe i tall er likevel ikke de som er fullstendig satt utenfor, men derimot randgruppene på siden av arbeidsmarkedet. De overlever på en kombinasjon av lønnsarbeid og sosialhjelp, trygder og stønader. Andre igjen må enten tære på familien eller vende seg til det private sosialarbeidet til de frivillige organisasjonene. Regjeringa har sjøl sagt at de ønsker en overgang til at folk på stønad får hjelp hos familie eller frivillige organisasjoner framfor sosialkontoret. Dette kalles så flott "nærhetsprinsippet": du skal få hjelp av dine nærmeste

først. Hva som gjør Frelsesarmeen til et nærmere sted å søke hjelp enn sosia-len, er fortsatt uklart...

Statistikken om sosialhjelpsklientene underbygger dette bildet: Hver tredje lever i hovedsak av sosialhjelp, men gjennomsnittlig utgjør sosialhjelpen bare 20% av klientenes inntekter, d.v.s. at den ofte fungerer som supplement til andre inntektskilder. Noen få sosialklienter kommer opp på nivå med årsinntekten til de lavest lønnete funksjonærene i staten. I 1990 ble hver tredje sosialhjelpsklient regnet for å tilhøre arbeidsstyrken, fordi de enten hadde vært i arbeid en del av tiden eller hadde rett på trygdeytelser som var avledet av arbeidstilknøytning. Likevel kan tre av fire regnes som langtidsledige, fordi de har vært uten arbeid som viktigste gjøremål i et halvt år eller mer. Syv av 10 befinner seg dermed både uten arbeid og uten trygderettigheter, selv om ni av de 10 på et eller annet tidspunkt har vært innom lønnsarbeid.

ALTERNATIVET TIL JOBB: SKOLEN

I begynnelsen så vi at ungdom nå først og fremst jobber ved siden av skole og studier. Det er færre i fast arbeid. På slutten av 80-tallet økte arbeidsløsheten voldsomt og ungdom var den gruppa som blei ramma verst. Dette så svært stygt ut for velferdsstaten med masse unge i arbeidsløshetsstatistikken. Løsninga blei da å oppfordre/dytte dem inn i skole og utdanning. Da så det ikke så stygt ut.

Reform 94 ga alle rett til vide-

regående utdanning. I praksis dytta det potensielt arbeidsløs ungdom inn i billig utdanning. Utdanning vil alltid være billigere enn arbeidsløshetstiltak. Utdanning betaler man jo stort sett selv. Universitetene har også fått en stor pågang pga. arbeidsløsheten. Men det er ikke bevilget særlig mer penger, og universitetene er idag overfylte.

Det er stor fare for at skolelevne og studentene ikke har fjerna arbeidsløsheten, men forsinka den med 5-6 år. Det er ikke gjort mange tiltak for å ta imot den nye stor gruppa utdanna ungdom ute på arbeidsmarkedet. Man bare håper på det beste, og nå er de ikke lengre så unge at det ser stygt ut på statistikken.

REFORM 94

Ett av målene med reform 94 som veldig få snakker om, er at det nå skal bli mye lettere å omskolere folk. Arbeidsmarkedet er avhengig av en fleksibel og formbar arbeidsmasse. Arbeidsfolk skal ikke lenger bli spesialister på hver sine områder, men de skal nå kunne brukes i et mye større antall ulike jobber. Dette vil være med på å svekke fagidentiteten til de nye arbeiderne som nå er under utdanning. Fagforeningene vil nok også lide under dette, om ikke nå, så om noen år. Arbeidsfolk skal lett kunne flyttes fra jobb til jobb, og fra arbeidsfelt til arbeidsfelt. Som de ville sagt i EU: Fri flyt av arbeidskraft.

LÆRLINGER

Reform 94 skulle skaffe langt flere elever læreplasser i bedrifter. Dette grei

de de ikke, og en stor del elever ble stående uten tilbud om læreplass. Disse elevene ble derfor tilbudt ett ekstra år på skole. Fylkeskommunene og skolene oppdaget raskt at de ikke kunne gi elevene den fagutdanningen som de trengte, når de var på skolen. Dette førte til at mange vk. 2 elever ble plassert rundt omkring i bedrifter som "slaver" eller gratis arbeidskraft. Enkelte elever har vært gratisarbeidende i forskjellige bedrifter i opptil ¼ av skoleåret. Dette vil igjen føre til at bedriftene ikke lenger trenger å ta inn lærlinger for å skaffe billig arbeidskraft. Regjeringens fatale reform gir nå bedriftene gratis arbeidskraft mens de hindrer fremtidige elever læreplasser og en skikkelig fagutdanning.

Bare ett fagforbund reagerte på dette overtrampet, nemlig landsledelsen i Grafisk Forbund. Samtlige klubber over hele landet ble kontaktet og oppfordret til å ikke akseptere gratisarbeidende vk.2-elever på arbeidsplassene sine. Et minstekrav skulle i hvert fall være å kreve vanlig lærlingelønn.

HVORFOR BLIR UNGDOM UTNYTTA?

Ungdom blir på dagens arbeidsmarked brukt som brekkstang for forverrede arbeidsforhold. I vårt samfunn er arbeidskraft en vare som kjøpes og selges på nettopp arbeidsmarkedet. Arbeidsfolk og bedriftseiere har helt motstridende interesser, både når det gjelder arbeidstid, lønn, miljø, arbeidsrytmer osv. Ungdom jobber hardest,

bråker minst, er billig og kan kastes ut etter bruk. De er dessuten nødt til å godta mye for i det hele tatt å få jobb. Hvis de ikke vil ha det: de blir tilbudt, står det mange andre i kø som heller vil ha jobben. Og på denne måten blir de brukt av arbeidsgiverne, eller kapitalistene som er deres virkelige navn, for sine behov og interesser.

I vårt samfunn har kapitalistklassen og arbeiderklassen motstridende interesser. Arbeidernes interesser er å beholde verdiene de skaper, i form av høy lønn, og en sunn og god arbeidsplass. Arbeidsgiverne/kapitalistene har helt andre ønsker: å beholde så mye som mulig av verdiene/profiten som arbeiderene skaper. Om dette er gjennom god eller dårlig lønn eller gode/dårlige arbeidsforhold er dem egentlig likegyldig. Det er alltid de som bestemmer over din arbeidsplass, og ikke du. Det vil derfor alltid være en interessekamp mellom disse gruppene i arbeidslivet og dagliglivet ellers: klassekamp.

I de siste hundre åra har vi hatt fagforeninger og arbeiderpartier som har sloss for arbeidsfolks rettigheter. Det er deres fortjeneste at vi i Norge har arbeidsmiljølovgivning, tariffavtaler og et slags demokrati. Sammenlikna med andre land har Norge relativt ordna arbeidsforhold. Arbeiderne har selvfølgelig fått støtte fra andre samfunngrupper. Men det er arbeidernes egen kamp som har gjort dette til rettigheter og ikke bare resultatet av veldedighet fra kapitalistenes side.

Nå ser vi at arbeidsforholde

ne er under angrep, i første rekke for ungdom. Arbeidsforholdene var bedre før, for bare 10-15 år sia. Hvorfor skjer dette? Det er ikke noen tilfeldighet at ungdom får det verre på jobb, og det er heller ikke noe uhell. Forverringa kan forklares med to årsaker: råere konkurranse og svekka fagbevegelse.

De siste 10-15 åra har de "frie markedskreftene" fått stadig større spillerom, med statens og de fleste partienes velsignelse. Frie markedskrefter skal føre til alt fra flere arbeidsplasser til bedre vær. Det markedsliberalistene fornekter er at det er en direkte sammenheng mellom arbeidsløshet, dårligere arbeidsforhold og de frie markedskreftene (les: kapitalismen). Kapitalistene fører en stadig råere konkurranse mot hverandre. Dette skal i teorien gi oss billigere og bedre produkter. I virkelighetens verden må kapitalistene rasere nettopp arbeidsmiljø og lønn for å vinne i konkurransen.

Den økte konkurransen henger igjen sammen med internasjonaliseringa av økonomien, bl.a. gjennom ordninger som EØS-avtalen, WTO (Verdenshandelsorganisasjon, tidligere GATT) og av EU. Internasjonaliseringa av økonomien betyr at kapitalistene får enda friere hender til å investere pengene sine. Det finnes mange hindre for kapitalistene, toll og avgifter, arbeidsmiljølover osv. Når disse fjernes, som i EU, er kapitalistene nødt til å konkurrere med enda flere. Den samme utviklinga finner sted også i resten av verden, og

der er det enda verre! Internasjonaliseringa av økonomien er derfor en veldig viktig samfunnsutvikling som har mye å si for arbeidsplassene i Norge.

Internasjonaliseringa av økonomien har ikke bare ført til prosjekter som EU og EØS. Den har også skapt de såkalte økonomiske sonene i f.eks. ØstAsia. Kapitalistene har flytta store mengder industri som før lå i Europa til 3.verden hvor de kan betale mindre i lønn og arbeidsmiljø. I Norge har arbeiderne ofte fått kniven på strupen, de må enten tåle nedskjæringer, ellers flyttes arbeidsplassene ut av landet. På denne måten raseres arbeidsmiljø sakte men sikkert. Og i denne utviklinga står ungdom i en særstilling. Hvis de ikke skaper fortjeneste fjernes arbeidsplassene, og når de skaper fortjeneste, forsvinner verdiene f.eks. gjennom investeringer i utlandet. Eierne av REMA 1000 eier idag butikker i Sverige, Polen, Danmark, Tsjekkia, Slovakia og Estland. Pengene de er kjøpt for er skapt av norsk ungdom.

En annen av årsakene til at arbeidsforholdene blir sakte men sikkert dårligere finner vi hos fagforeningene. De står svakere enn før. Ledelsen i LO støtter "arbeider"-parti-regjeringa og deres glorifisering av markedskreftene. Samtidig velger LO-toppene stadig oftere samarbeid framfor konfrontasjon mot NHO og kapitalistene. De har bitt på NHOs moderasjonslinje, som går ut på at for høy lønnsøkning vil bety inflasjon og annen styggedom. Det vil derfor være til

ofarbeidernes beste om man gjør som NHO vil. Det er også en tendes til at ledelsene i LO og Arbeiderpartiet ser på djuptgående streiker er et samfunnsområde. Hvis man skal klare å hindre den alvorlige forverringa av arbeidsforholdene i Norge så er det nettopp sterke konfrontasjoner fagbevegelsen er nødt til å føre.

IKKE ORGANISERTE

Men samtidig er det et problem at mange velger å ikke organisere seg. Ungdom har som vi har sett generelt et løst og ustabil arbeidsforhold. Deltidsarbeid, vikariater og raskt bytte av jobber gjør at ungdom føler liten tilknytning til arbeidsplassen og kollegene. Mange ser på jobben de gjør som noe midlertidig, noe som det ikke er noe poeng å gjøre noe med. Derfor gidder de ikke eller ser ikke poenget med å organisere seg. Det er heller ikke sjelden arbeidsgiverne gir klar beskjed om at de ikke ønsker fagorganiserte på arbeidsplassen. Det er derfor ikke så rart at forverringene har kunnet komme uten altfor stor motstand. Det er ulovlig å si opp ungdom som fagorganiserer seg.

ET NYTT UNGDOMSPROLETARIAT?

I de siste åra er det endel som har begynt å snakke om et eget ungdomsproletariat. Før har man nesten bare snakka om den tradisjonelle arbeiderklassen. Arbeiderklassen har stort sett hatt samme yrke og sosiale posisjon gjennom hele livet. Med ungdomsproletariatet er det annerledes. Vi har i

heftet tatt for oss mange av trekkene ved dette nye proletariatet; ustabil jobbsituasjon, stadig bytte av jobber, tidvis bytte av yrker, perioder med arbeidsløshet eller studier. De har ingen identitet som arbeidere, og blir heller ikke en normal del av arbeiderklassen, de er en ny type arbeiderklasse.

De som har forsket på dette peker på at det nye ungdomsproletariatet også blir en slags sosial randgruppe, de befinner seg på kanten av det etablerte samfunnet. Dette betyr ikke at alle som jobber på RIMI blir narkomane. Men de har en svært usikker arbeidssituasjon, og overgangen fra deltidsarbeider eller vikar til arbeidsløs og derifra til sosialklient er bare en sakte glidende overgang. Dette går naturligvis begge veier, selv om utstøtingen vokser. Det er viktig å se utviklingen allerede nå, slik at vi kan svare offensivt og bekjempe tendensen til USA-tilstander. I mange EU-land har det allerede blitt sånn. Bare i England har man nå fått et stort antall fattige, og det vi ser på som vanlig sunn frisk ungdom er nødt til å bo på gata.

ORGANISER DEG!

Vi har i heftet tatt for oss ei utvikling. Ei utvikling mot verre arbeidsforhold. Endel har allerede blitt verre, og mye kan enda bli det. Det finnes ikke noen hindring mot dette i systemet, i selve kapitalismen. Men det er ikke nødt til å bli sånn. Og utviklinga kommer heller ikke uten motstand. Hvis vi skal beholde gode og sikre arbeidsplasser i framtida, er det vi, ungdommen sjøl som må gjøre noe med utviklinga.

Når vi tar opp dette med ungdomsproletariatet, er det fordi de må organiseres på en annen måte. Dagens fagbevegelse har lite å tilby ungdom som stadig bytter arbeidsplass og yrke. I hvilken ende skal man begynne?

Det er på mange av "ungdomsarbeidsplassene" at konfrontasjonen mot forverringa må komme. Og det er ikke en lett jobb når ungdom vegrer seg mot å fagorganisere seg. Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet har gjort en god jobb og vist at det nytter å sloss. Men også de har hatt problemer med at ungdom på arbeidsplassene ikke vil organisere seg.

Det er helt feil å gjøre ungdom til syndebukker for ei hel samfunnsutvikling. Det arbeidsgiverne som aleine har skylda for dårligere arbeidskår, skulle det være noen andre må det være dem som ivrer for markedsliberalisme og råere kapitalisme. Ungdom brukes kun som brekkstang i ei utvikling de ikke er tjent med. Vi utgjør nå det nye "burgerproletariatet", ei sammfunnsgruppe som har alt å tjene på å fagorganisere seg og sloss sammen mot kapitalistene. Sammen med den tradisjonelle fagbevegelsen skal vi stoppe forverringa av arbeidsforholdene og bedre ungdommens situasjon i arbeidslivet gjennom kollektiv kamp!

Kanskje må dette gjøres gjennom å bygge ut en ny type fagorganisering, som organiserer ungdom på tvers av den enkelte klubb og fagforening. Det må utvikles et fagforeningstilbud for unge som jobber i butikk ett år, og i barnehage det neste halve,

for kanskje å være telefonselger på søndagene.

RØD UNGDOM, MOT SYSTEMET I GALSKEPEN

Rød Ungdom er ingen fagforening. Vi har ingen mulighet til å jobbe mot hver enkelt arbeidsgiver eller arbeidsplass. Det vi derimot kan gjøre er å knytte kamper på arbeidsplassene sammen med alle de andre kampene som føres i samfunnet.

I Bergen har vi vært med på å arrangere faglig ungdomskurs som gir ungdom informasjon om hva som møter oss på arbeidsplassene og hvordan man kjemper for bedre kår der. Framover vil vi arrangere dette over hele landet, som et samarbeid mellom Rød Ungdom og Faglig Utvalg i Rød Valgallianse.

I Stavanger har vi gått sammen med SU, AUF, Unge Venstre og SOS Rasisme i "Faglig Politisk Ungdomsforum" etter et initiativ fra LOs ungdomsavdeling. Forumet har laga eget faglig politisk manifest og et antirasistisk manifest. Antirasistisk arbeid er en del av faglig kamp, og faglig kamp må være endel av alle andre små og store kamper i samfunnet.

Rød Ungdoms styrke er at vi er en del av alle disse kampene. Vi har en politikk som ser hele samfunnet som en helhet, og som kjemper for et nytt samfunn uten undertrykking. Vi ser systemet bak galskapen, og kjemper mot det! Men ikke uten din hjelp. Sammen er vi mange, sammen er vi sterke! Meld deg inn i Rød Ungdom du også!

KILDER:

NIBR rapport1996:24

NIBR 1997; Sosialhjelpsklienters arbeid, helse og oppvekst

HK-rapport august 1994

Klassekampen div.

Dagbladet Arbejderen div.

Arbeiderbladet 23.6-97

Aftenposten 6.4-97 og 30.6-97

VG 21.3.97

SSB Ungdoms levekår i 1990-årene

SSB Arbeidskraftundersøkelsene vår 1997

Andre utgivelser fra Rød Ungdom

UNGDOM OG ARBEID

Den nye "Hva vi mener om:" serien inneholder

- Kvinneundertrykking og kvinnekamp
- Kampen mot rasismen
- Imperialismen
- Ungdom og arbeid

Og vi har tre nye hefter om:

- Hvorfor være revolusjonær i '90-åra?
- Skolekamp
- Kurdistan

Alle heftene koster 15,-

Skaff deg også Rød Ungdoms studiesirkel "Organiser deg!" for kun 50,-, og abonner på Rød Ungdoms blad Rebell, 8 nr. for 110,-.

(For å bestille; kryss av ønskede ruter og send inn til Rød Ungdom)



- Jeg vil bli med i Rød Ungdom
- Jeg vil ha info om Rød Ungdom
- Jeg vil gå på studiesirkel (innføring i RUs politikk)
- Jeg vil ha info om Bøllekurs (for jenter)

Navn, adr., postnr., sted, telefon, e-post?, alder, skole/arbeidsplass:

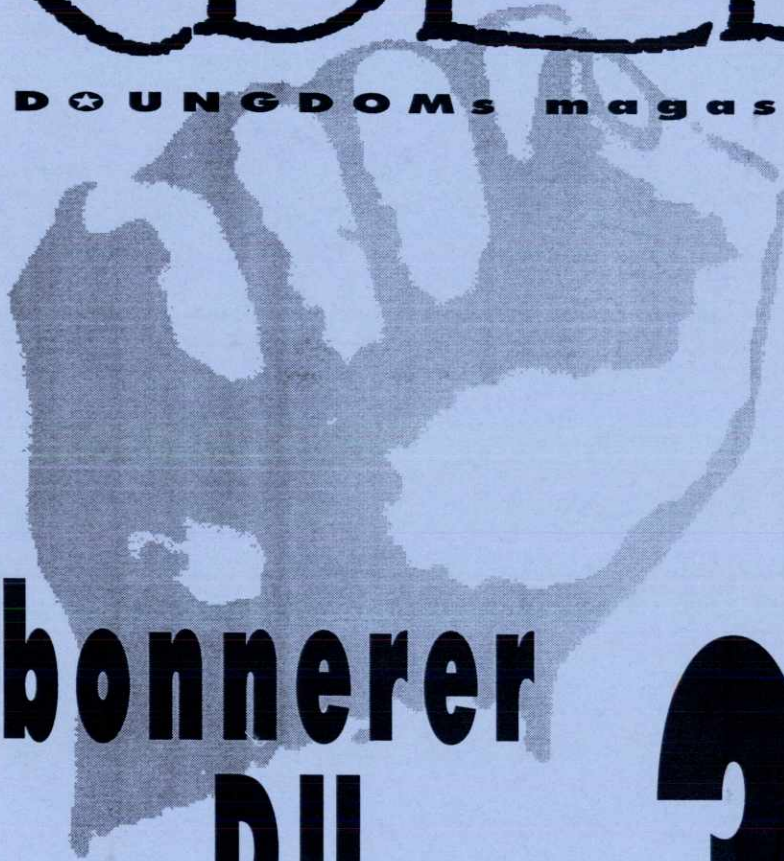
Porto

RØD+UNGDOM
Osterhausgt. 27,
0183 OSLO

Tlf: 22989070
Faks: 22989055
E-post: raud@ungdom.org

REBELL

RØD★UNGDOMS magasin



Abonnerer

DU

på Rebell



Ring 22989070 for abonnement i dag!